

вирішення проблем, встановлення засад групової праці, самооцінювання, гра-вправа, ігрова дискусія, ігрова ситуація і навчально-рольова гра.

Список використаних джерел:

1. Аквилева Г. Н. Методика преподавания естествознания в школе: учебн. пособ. для студ. учрежд. средн. проф. образования пед. профиля / Г. Н. Аквилева, З. А. Клепнина. – Москва: ВЛАДОС, 2001. – 240 с.
2. Вербицька О. Інтерактивні методи навчання предметів природничого циклу / О. Вербицька // Початкова школа. – 2007 – № 6 – С.25–27.
3. Волкова Н. П. Педагогіка: посіб. для студ. вищих навч. закладів / Н. П. Волкова. – Київ: Академія, 2003. – 576 с.
4. Грицина Т. Екологічна освіта молодших школярів під час вивчення рідної мови / Т. Грицина // Початкова школа – 2007– № 6. – С. 36–38.
5. Писарчук Є. А. Екологічне виховання учнів : посіб. для вчителя / Є. А. Писарчук, А. М. Кухта. – Київ : Рад.шк., 1990.– 87 с.
6. Христофор А. Сутність і дидактичні можливості екологічного виховання / А. Христофор // Початкова школа.– 2007.–№ 6. – С.9-13.

УДК 159.9

Ярмак І. А.

Дидактичні умови формування у молодших школярів комунікативної компетенції

Анотація. Автор розглядає низку дидактичних умов успішного формування комунікативної компетенції учнів: потребу розв'язувати комунікативні завдання, професійно-педагогічну діяльність учителя, відпрацювання оптимальних механізмів мовлення, моделювання у навчальному процесі ситуацій реального спілкування, мотивацію навчання.

Ключові слова: дидактичні умови, комунікативна компетенція, мовленнєва дія, механізми мовлення.

Аннотация. Автор рассматривает ряд дидактических условий успешного формирования коммуникативной компетенции учащихся: потребность решать коммуникативные задачи, профессионально-педагогическую деятельность учителя, использование оптимальных механизмов речи, моделирование в учебном процессе ситуаций реального общения, мотивацию обучения.

Ключевые слова: дидактические условия, коммуникативная компетенция, речевое действие, механизмы речи.

I.A.Yarmak. Didactic conditions for formation of communicative competence of junior schoolchildren.

Summary. The author examines a number of conditions for successful formation of communicative competence of pupils: the need to solve the communication tasks, professional and educational activities of the teacher, training the optimal procedures of speaking, modelling the situations of real communication in education process, motivation of learning.

Keywords: teaching conditions, communicative competence, speech action, mechanisms of speech.

Постановка проблеми. Перед школою сьогодні постало основне завдання – сформуванню такої мовної особистості, яка поєднувала б в особі мовця комунікативну компетенцію, прагнення до творчого самовираження, вільного, природного здійснення різнобічної мовної діяльності. Відправним пунктом в організації такої роботи є розуміння того, що найбільш надійний шлях перетворити навчання мови у розвивальний процес – це можливість поставити учнів перед потребою розв'язувати комунікативні завдання, завдання спілкування.

Успішне формування комунікативної компетенції школярів залежить від сприятливих дидактичних та психологічних умов, які забезпечуються у навчальному процесі. Такими, на нашу думку, можуть бути: урахування вікових особливостей учнів; педагогічна майстерність вчителя; стимулювання учнів до свідомого й ефективного спілкування; моделювання у навчальному процесі ситуацій реального спілкування; мотивація навчання; забезпечення учнів текстами, що містять необхідну інформацію для комплексного формування комунікативної компетенції; сприятливі умови для реалізації комунікативного задуму та адекватна комунікативна поведінка співрозмовників. Аналіз означених концептів окреслив проблемне поле даної статті.

Викладення основного матеріалу. Оволодіння мовою є одним із головних складових формування особистості, і успіхи у навчанні мови і мовлення суттєво залежать від психологічної підготовки до її вивчення. У навчанні мови необхідно враховувати психологічні особливості та механізми мовлення, особливості формування творчого мислення школярів, їх вікові особливості.

Аналіз наукових досліджень Л. С. Виготського, П. Я. Гальперіна, М. І. Жинкіна, О. М. Леонтьєва, С. Л. Рубінштейна та ін. [1–5] доводить, що формування комунікативної компетенції безпосередньо пов'язане із активністю учня та розвитку його пізнавальної активності. Ця ідея знаходять відображення у створенні спеціальної системи організації навчально-пізнавальної діяльності, в процесі якої відбувається активне засвоєння нової інформації учнями, що переходить у їхні власні надбання. У даному контексті пріоритетним завданням вчителя є створення умов, які стимулювали б цю активність, спонукали школярів до розкриття творчих можливостей із урахуванням вікових особливостей генези буття дитини. Особливо актуальною розвивальною функцією професійно-педагогічної діяльності вчителя є у системі підготовки учнів початкової школи. Психологи доводять, що участь у навчальній діяльності, систематичне навчання та виконання учбових дій формують якісно нові особливості психічної діяльності молодшого школяра [5]. Основні новоутворення, які виникають і поступово формуються в молодшому віці є, в свою чергу, суттєвими показниками сформованості учнів як суб'єктів навчальної діяльності. Узагальнюючи найбільш аргументовані і обґрунтовані погляди дослідників, можна виділити щонайменш 5 важливих психологічних новоутворень, які мають бути сформовані в учня, який

закінчує початкову школу: довільність психічних процесів, що означає наявність самоконтролю як здатності до саморегуляції; рефлексія (особистісна, інтелектуальна), усвідомлення своїх власних змінень у результаті розвитку учбової діяльності; внутрішній план дій, що зумовлює можливість перспективного планування власних дій, уміння аналізувати тощо); теоретичне мислення; суб'єктність [5, с.94–98]. Активно розвивається і мовлення молодших школярів: збільшується словниковий запас, засвоюється контекстне мовлення; учні оволодівають прийомами звукового аналізу слів, у письмовому мовленні розрізняють правильність (орфографічну, граматичну, морфологічну і пунктуаційну). Разом з тим дуже важливу роль в цьому процесі відіграє спрямовуючий вплив вчителя, який організовує і контролює динаміку розвитку, і зокрема – забезпечення актуалізації оптимальних механізмів мовлення.

Мовленнєва дія, як свідчать психолінгвістичні дослідження Л. С. Виготського, О. М. Леонтєва, О. Р. Лурії та ін., має чотирифазову структуру, кожна з яких відповідає певному етапу породження зв'язного висловлювання, а саме:

1) орієнтування в умовах мовленнєвої ситуації (виявлення умов спілкування, визначення типу висловлювання, його загальної мети, адресата, стилю);

2) планування висловлювання (про що саме треба сказати), яке передбачає добір таких мовних одиниць, котрі б відповідали темі і меті висловлювання, а також розташуванню їх у відповідній послідовності;

3) реалізація програми висловлювання – породження зв'язного тексту;

4) контроль, який передбачає співвіднесення результатів мовленнєвого впливу на слухача (читача) із завданням висловлювання; виявлення і виправлення допущених помилок у структурі, змісті та мовленнєвому оформленні висловлювання [4].

Урахування структурних особливостей мовленнєвої дії та її етапів має виключно важливе значення для розуміння процесу виникнення і протікання спілкування, а відтак і для формування комунікативної компетенції. Водночас оптимізація розвитку усного мовлення потребує моделювання у навчальному процесі ситуацій реального спілкування, формувати навички рольової комунікації.

Ускладнення інформаційного обміну підвищує вимоги до форм мовлення, передусім до зв'язності висловлювань, логічності вираження послідовних думок. А це, у свою чергу, зумовлює необхідність розвитку писемного мовлення, оволодіння яким формує у школярів вміння навмисного вираження своєї думки, осмисленого здійснення мовленнєвої діяльності.

Означене доводить, що сьогодні загальноосвітній школі необхідний комунікативно-спрямований курс навчання мові, який передбачає та забезпечує роботу над вмінням вільно здійснювати мовленнєве спілкування, вживати ті правила мовленнєвої поведінки, які існують у певному суспільстві, доцільно використовувати ресурси мови в різноманітних ситуаціях повсякденного життя.

Зрозуміло, що відсутність мотивації навчання знизить, а то і зовсім знищить всі спроби, тому важливою педагогічною умовою успішності формування комунікативної компетенції є мотивація навчання, характер навчального матеріалу, престижність мови, що вивчається, та індивідуальні потреби учнів в оволодінні мовою.

Висновки. Досвід спілкування займає особливе місце в структурі комунікативної компетентності особистості, що ґрунтується на індивідуальних комунікативних здібностях та психологічних подіях, пов'язаних зі спілкуванням у житті особистості. Динамічний аспект цього досвіду складають процеси соціалізації та індивідуалізації, які реалізуються у спілкуванні та забезпечують соціальний розвиток людини, а також адекватність його реакцій на ситуацію спілкування та на її своєрідність.

Передумовою розвитку комунікативної компетентності школярів молодшого шкільного віку є інтегративний комплекс дидактичних умов, створення яких є виявом педагогічної майстерності педагога, зорієнтованого на здійснення суб'єкт-суб'єктної взаємодії в освітньому просторі.

Список використаних джерел:

1. Выготский Л. С. Мышление и речь / Л. С. Выготский. – Москва: Наука, 1982 – 316 с.
2. Гальперин П. Я. Методы обучения и умственное развитие ребенка / П. Я. Гальперин. – Москва: Педагогика, 1985. – 310 с.
3. Жинкин Н. И. Психологические основы развития речи / Н. И. Жинкин. – Москва: Просвещение, 1966. – 214 с.
4. Рубинштейн С. Л. Речь человека в общении / С. Л. Рубинштейн. – Москва: Наука, 1989. – 364 с.
5. Токарева Н. М. Основи вікової психології: навчально-методичний посібник / Н. М. Токарева, А. В. Шамне – 2-е вид., доп. – Кривий Ріг: ТОВ «НВП «Інтерсервіс»», 2013. – 203 с.